

іна: Зб. тв. – Київ, 1994. – С. 186; Єфремов С. Історія українського письменства. – Київ, 1995 (перевид.). – С. 122-124; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 84-85; Його ж. Чар архівних свідчень: Матеріали до біографій славетних публіцистів // Жовтень. – Львів, 1987. – № 3. – С. 89-90; Скабаланович Н. Об “Апокрисисе”. – С.-Петербург, 1873; Яременко П. Український письменник-полеміст Христофор Філалет і його “Апокрисис”. – Львів, 1964; Його ж. Хто був автором “Апокрисиса”? // Наукові записки Львівського педагогічного інституту. – Т. 13. – С. 3-22; Byliński J. Marcin Broniewski – trybun szlachty wielkopolskiej z czasów Zygmunta III. – Wrocław, 1994; Chodyncki K. Broniewski Marcin // Polski Słownik Biograficzny – Kraków, 1936. – Т. 2. – С. 462-464; Łukaszewicz J. O kościołach braci czeskich w dawniej Wielkiej Polsce. – Poznań, 1835. – S. 174-186; Tretiak J. Skarga i Filalet // Przegląd Powszechny. – 1912. – Т. 113. – S. 136-148; Wojtyńska H. Broniewski Marcin, błędnie Broński Krzysztof // Encyklopedia katolicka. – Lublin, 1989. – Т. 2. – S. 1089.

Петро Кулаковський

Будівлі Острозької академії

Ні самі вони, ані їх описи не збереглися, дійшли лише принагідні загальні згадки. В *Острозькому букварі 1578 р.* говориться, що Бог повелів *В.-К. Острозькому* “оустроити домъ на дѣло книг печатныхъ, к тому же еще домъ и дѣтемъ къ наоученію... и избравши мужей въ б[о]ж[ес]твеномъ писаніи искусныхъ, въ греческомъ џзыцѣ и в латинскомъ, паче же и в руском и приставі ихъ дѣтищному оучилищу”. Таким чином, протягом 1576-1578 рр. для школи був зведений поруч із друкарнею будинок. У ньому повинно бути принаймні не менше 3 кімнат-класів для одночасного проведення лекцій різними викладачами. Згодом приміщення перебудували або звели нові. Про це йдеться в листуванні папського нунція в Речі По-

сполитій А. Болоньєтті, добре обізнаного зі справами на князівському дворі. У його листах 1583 р. говориться про “колегіум, який тепер ... майже з королівським розмахом споруджується в Острозі”, що запрошені до нього викладачі “будуть жити в колегіумі й там будуть на утриманні, а пізніше князь дасть їм одяг і достатню кількість грошей на їхні потреби”.

Актом поділу володінь... 1603 р. зазначалось таке: “В пригородку стайня з подвір'ям. При ній друкарня і школа, які мають бути в спільному подаванні із зверхністю і покірністю... Двір, де *Лятош* (викладач ОА – *І. М.*) мешкає. Друкарня має бути у спільному зі школою подаванні, зверхності і підпорядкуванні. Стайня на Загородді перед замком і при ній пекарня”. Окрім того, тут же зазначалося, що “храмів всіх, як католицької, так і грецької релігії, і монастиря або шпиталя в місті Острозі над рікою Вілією розташованого, і добр йому приналежних, і добр духовних – має бути у спільному поданні, зверхності і підпорядкуванні”.

Приміщення ОА могли зазнати якихось ушкоджень 1604 р., коли “пожога великая була, всі міста разом горіли, неможная рече рятувати, аж сами мусили з міста убо утікати, а скрині і іноє метали у воду, бо по землі горіли тріски, мости аж до самої води, і млини”.

В інвентарі частини околного замку 1620 р., приналежній до того покійним *Адамові-Костянтиніві* та *Янушеві Олександровичам Острозьким*, біля стайні та маштарні фіксуються “академія, школи і друкарня та інші будівлі колегіальні, польські й українські” у спільному з Янушем Костянтинівичем Острозьким праві роздавати духовні місця. Згадана тут польська школа – це збудовані ксьондзом 1619 р. класна кімната та помешкання вчителя. В інвентарі 1621 р. зазначено, що “біля того замку дуже поганий паркан. Коли згорів разом із брамою – огорожено палями і недобудовано брами

(тобто від Загороддя). На тій брамі від міста годинник. Руська школа – у спільному володінні”. У “Постанові на академію острозьку” (бл. 1621) фіксуються видатки “до 7 (4?) кімнат зимою і до пекарні з кухнею дерева... направа печей, вікон усюди в школі, кімнатах, на потреби і різне начиння до кухні”.

Будівлі ОА, правдоподібно, були двоповерховими та дерев'яними, в іншому випадку люстратори мали б відзначити їх мурований характер. Дерев'яними та на два поверхи були семи- та десятиверхі князівські палаци в дитинці та пригородку, єпископський двір *Кирила Терлецького* (збудований між 1585-1591 роками). До речі, приміщення зведеної перед 1750 р. василіанської школи у волинському місті Гощі також були з дерева.

Очевидно, в академії жили деякі викладачі та студенти. Це була звична для тих часів практика. Так, наприклад, в описі академії Любранського в Познані (1560-ті рр.) читаємо: “Є в ній 6 світлиць, що обігріваються, з них одна склеписта... , призначена для професорів, друга доволі велика – спальня. Є в тій будівлі на долі і на горі чимало світлиць для учнів”. Що ж до розподілу навчальних приміщень за “школами”, то, ймовірно, що Вільнюське братське училище взяло їх за зразок, коли у 1617 р. вимурувало нове приміщення. Як повідомляв близький до Острога діяч *Леонтій Карпович*, “сооружихомь каменнымъ назданімь домъ школный во пять училищ раздѣленный, отъ них же во трехъ латинская наука... чтется, въ четвертомъ руская, пятое во словенскаго и греческаго языка наказаніе”.

Місця розташування колишніх будівель ОА не встановлено. Виявити їх можна, віднайшовши під час археологічних розкопок оригінальні за планом фундаменти стаєнь.

Література: Акты Западной России. – С.-Петербург, 1851. – Т. 4. – С. 506; Архив Юго-Западной России. – Киев, 1859. – Ч. 1. – Т. 1. – С. 203, 319; Боротьба Південно-Західної України проти експансії Ватікану та унії (X – половина XVII ст.). – Київ, 1988. – С. 78, 90, 91; Інвентар частини

замку в Острозі / Підгот. М. Боянівська // Там само. – С. 122; Інвентарі дворів та замочків Острожчини 1621 р. // Острозька давнина: Дослідження і матеріали / Відп. редактор І. З. Мицько. – Вип. 1. – Львів, 1995. – С. 128; Ісаєвич Я. Д. Літературна спадщина Івана Федорова. – Львів, 1989. – С. 111; Мицько І. Як могли виглядати приміщення Острозької академії // Матеріали IV науково-краєзнавчої конференції “Остріг на порозі 900-річчя. – Остріг, 1993. – С. 112-114; Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historyi Wołynia. – Warszawa – Kraków, 1913. – S. 97, 99-100, 103-106, 140-141; Lukaszewicz S. Obraz historyczno-statyczny miasta Poznania w dawnych czasach. – Poznań, 1838. – Т. 2. – S. 14-15; Monumenta Poloniae Vaticana. – Cracoviae, 1938. – Т. 6. – Pars. 2. – P. 198, 387, 397.

Ігор Мицько

Буквар (Острог, 1578)

Перша відома книга *Острозької друкарні*. Вийшла 18 червня 1578 року, умовно названа дослідниками “Буквар”, або “Азбука”. На титульному аркуші назва “Напечатана сіа книжка По греческіи альфа, вита, а по рўскіи азъ, бѣки”. Склад: титул “Всесилною десницею...”, вихідні відомості та герб *В.-К. Острозького* на зв. титулу; кириличний та грецький алфавіт – арк. [2]; текст молитов паралельно грецькою та церковнослов'янською мовою “За молитвъ светыѣ ѿць нашиѣ, Ѓи Їсе Хѣ Сне Бже помилѣи насъ, аминь” – арк. [2 зв.-8]; сигнет *Івана Федорова* – арк. [8 зв.]; “Начало оученіа дѣтемъ, хотащимъ разѣмѣти писаніе” – арк. [8-12]; “А сіа азбѣка книги осмочастныа сирѣчь грамматикіи” – арк. [13-17 зв.]; “Страдалнаѣ сѣть тако” – арк. [18-19 зв.]; “По ортографіи” – арк. [20-30 зв.]; азбучний акровірш – арк. [31-32 зв.]; “За млтвъ стыхъ ѿць нашихъ, Ѓи Їсе Хѣ Сне Бже помилѣи насъ, аминь” – арк. [33-47зв.]; трактат Чорноризця Храбра про письмена “Сказаніе како состави